

Opzet Proef Slikken van Voorne.

Natura 2000 Ontwerpbeheerplan Voordelta 2015-2021

Datum	5 november 2014
Status	Definitief

Colofon

Uitgegeven door	Rijkswaterstaat
Informatie	
Telefoon	
Fax	
Uitgevoerd door	Rijkswaterstaat; S. Huijs en M. Platteeuw
Opmaak	
Datum	5 november 2014
Status	Definitief

Inhoud

Inleiding—6

- 1 Proef Slikken van Voorne; bescherming natuurwaarden in combinatie met gebruik.—7
 - 1.1 Achtergrond van de proef—7
 - 1.2 Doelstelling van de proef—10
 - 1.3 Mogelijke uitkomsten—10
 - 1.4 Afbakening van de proef—11

- 2 Opzet van het onderzoek—13
 - 2.1 Onderzoeksvragen—13
 - 2.2 Onderzoek naar de ecologische waarde voor steltlopers van de nieuw tot ontwikkeling komende slikplaten ten westen van de Westplaat.—13
 - 2.3 Onderzoek naar de actuele en potentiële ecologische waarde van de Slikken van Voorne voor steltlopers—14
 - 2.4 Onderzoek naar de effecten van kitesurfen (inclusief het nalevingsgedrag) op de natuurwaarden.—15

- 3 Organisatie van de proef—17
 - 3.1 Werkwijze—17

- 4 Referenties—18

Inleiding

Voor een aantal activiteiten zijn in het beheerplan specifieke afspraken gemaakt over monitoring en onderzoek gericht op het invullen van leemtes in kennis. Zo ook voor kitesurfen in de nabijheid van de rustgebieden Slikken van Voorne en Hinderplaat. Ten zuiden van het nieuwe Maasvlakte 2-strand zijn veel ontwikkelingen gaande. Het gebied is gevormd na aanleg van de Maasvlakte-2. Morfologisch is het een dynamisch gebied. Kitesurfers hebben de gemeente Rotterdam verzocht om de Punt van de Slufter als nieuwe opstaplocatie toe te staan. Met een aantal foeragerende en rustende vogels (steltlopers, grote stern en visdief) die in de Voordelta op de Slikken van Voorne en de Hinderplaat voorkomen, gaat het niet goed of is er een aandachtspunt voor toekomstig doelbereik (zie paragraaf 4.3.3 ontwerpbeheerplan Voordelta).

Met betrokkenen is gedurende het beheerplanproces bij diverse gelegenheden gesproken over hoe invulling te geven aan de balans tussen bescherming van de aangevoerde natuurwaarden en het toestaan van gebruik op deze specifieke plek in de Voordelta. Zo hebben onder meer de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, Omgevingsdienst Haaglanden, het recreatieschap Voorne-Putte-Rozenburg (GZH), gemeente Westvoorne, het Zuid-Hollands Landschap, de Nederlandse Kitesurfvereniging (NKV), surfscholen, Sportvisserij, Kanobond, wetlandwachten van de Vogelbescherming en Rijkswaterstaat hun visie en bijdrage gegeven. De ideeën zijn breed gereflecteerd via het Maatschappelijk Overleg Voordelta (MOV).

Op basis van de gesprekken is een proefperiode van 3 jaar (2015-2017) voorgesteld waarin onderzoek zal plaatsvinden om te bekijken of de nieuw voorgestelde begrenzing volstaat om voldoende rust en voedselbeschikbaarheid voor de te beschermen natuurwaarden te bieden.

Gedurende de duur van de proef is kitesurfen buiten de begrenzing van de rustgebieden tijdelijk toegestaan. In beginsel is kitesurfen strijdig met de bescherming van de vogels. Door een robuuste proef en waarborgen (in de vorm van inrichting, handhaving, monitoring en communicatie) is er ruimte om in dit gebied specifiek in beeld te brengen hoe het pakket aan maatregelen bijdraagt aan het behalen van de natuurdoelstellingen en tegelijk maatschappelijk draagvlak heeft.

Aan het eind van de proefperiode, i.e. halverwege de beheerplanperiode, is er een evaluatiemoment. Mochten de maatregelen onvoldoende blijken dan kan alsnog gedurende de beheerplanperiode worden besloten tot het instellen van een ruimere verstoringsafstand of een aanpassing van de rustgebieden. Hierdoor kunnen de opstaplocaties alsnog worden gesloten.

Om de natuurdoelen te bereiken worden de volgende maatregelen genomen: de rustgebieden Hinderplaat en Slikken van Voorne worden robuuster ingericht (recht trekken van de grenzen en het Gat van Hawk betrekken bij rustgebied), de handhaving wordt aangescherpt en de communicatie en voorlichting worden verbeterd.

Daarnaast is het gewenst meer inzicht te krijgen in een tweetal onbekende factoren:

- (1) aanwezigheid voldoende voedsel voor steltlopers (en het belang hierbij van de nieuw ontstane droogvallende platen en strandzone voor deze soorten) en
- (2) de mate van verstoring van kitesurfen op steltlopers, grote stern en visdief.

In deze notitie is de opzet van het onderzoek voor deze proefperiode van 3 jaar bij de Slikken van Voorne nader toegelicht.

1 Proef Slikken van Voorne; bescherming natuurwaarden in combinatie met gebruik.

1.1 Achtergrond van de proef

Uit de evaluatie van het doelbereik van Natura 2000 in de 1e beheerplanperiode voor de Voordelta (Royal HaskoningDHV 2013) blijkt dat van een relatief groot aantal soorten steltlopers de in het aanwijzingsbesluit (LNV 2008) genoemde doelaantallen niet zijn bereikt in de behandelde periode van 2008-2014. Omdat het hierbij in ieder geval gedeeltelijk gaat om soorten (o.a. bonte strandloper, rosse grutto, tureluur en steenloper) die op landelijk niveau stabiele of zelfs nog licht toenemende trends vertonen, zijn er aanwijzingen dat het niet bereiken van de doelaantallen in de Voordelta is toe te schrijven aan kwaliteitsverlies van het leefgebied (Royal HaskoningDHV 2013). De Slikken van Voorne is het enige slikkige gebied in de Voordelta, zodat er binnen dit Natura 2000-gebied geen 'uitwijk' mogelijkheden voor de steltlopers zijn.

Voor de grote stern en visdief in het daaraan grenzende rustgebied van de Hinderplaat is er een aandachtspunt voor toekomstig doelbereik.

De voedselbeschikbaarheid lijkt op basis van een eenmalige inventarisatie op orde, maar hieruit kan niet geconcludeerd worden dat dit ook echt zo is. Nader onderzoek hiernaar is gewenst, evenals naar de betekenis van de aan de westkant van de Slikken van Voorne gelegen nieuw ontstane 'poeltjes' als foerageergebied waar af en toe grote groepen steltlopers en sterns aanwezig zijn. Hieruit moet blijken of de draagkracht van de Voordelta in termen van voedsel voor steltlopers en het daartoe aangewezen rustgebied (Slikken van Voorne) voldoende omvang heeft.

Daarnaast is rust op zandplaten tussen foerageer- en broedgebieden van belang. Uit de gebruikstoets (Royal HaskoningDHV 2014) blijkt dat de rust in dit gebied niet is gegarandeerd. Vooral kitesurfen is hier een verstorende factor. Kitesurfen vindt direct naast de rustgebieden Slikken van Voorne en Hinderplaat plaats (aan west- en oostzijde), is aanzienlijk toegenomen afgelopen jaren en vindt steeds meer het hele jaar door plaats. Sinds najaar 2012 gebruiken kitesurfers de punt van de Slufter als nieuwe opstaptelek. Daarnaast worden de grenzen van het rustgebied niet altijd gerespecteerd, door een combinatie van onduidelijkheid van de begrenzing, onbekendheid en onwilligheid. Uit onderzoek blijkt dat een kite erg verstorend is, waarschijnlijk omdat steltlopers hem aanzien voor een roofvogel.

Voor de Deltawateren wordt voor kitesurfen een verstoringsafstand van 700 meter aangehouden (Verbeek & Krijgsveld 2013). Dit is een gekozen effectafstand op basis van de verstoringsafstanden die bij verschillende onderzoeken in verschillende gebieden bij verschillende vogelsoorten is geconstateerd. De verstoringsafstanden van kitesurfen lagen in de onderzoeken tussen de 200 meter en 2 kilometer, waaruit blijkt dat dit sterk uiteenloopt voor verschillende vogelsoorten. De begrenzing van het rustgebied tot foeragerende steltlopers op de Westplaat betreft nu 300 meter. Het kitesurfen dat bij de punt van de Slufter plaatsvindt, gebeurt buiten het huidige rustgebied, maar ligt binnen de verstoringsafstand van 700 meter zoals die bij de Deltawateren wordt aangehouden.

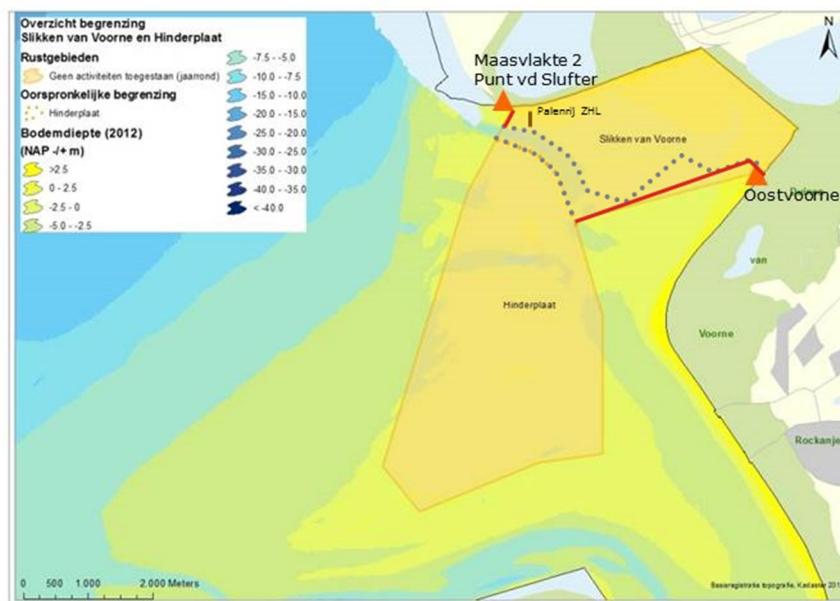
Vanuit de recreatiesector bestaat heel duidelijk de behoefte aan een formele legalisering van de mogelijkheid tot kitesurfen vanaf de punt bij de Slufter en aan een eenduidige regeling voor het kitesurfen vanaf het strand bij Oostvoorne. Hierbij gaat

het vanaf de punt bij de Slufter vooral om de meer gevorderde individuele kitters, terwijl er in het meer beschutte water ten oosten van de Hinderplaat en ten zuiden van de Slikken van Voorne vooral gaat om de daar actieve kitesurfscholen.

Om natuurbescherming en gebruik in de Voordelta zo goed mogelijk te laten samengaan is in het beheerplan een proefperiode van 3 jaar opgenomen. Hierbij wordt een aantal maatregelen getroffen op gebied van inrichting, handhaving en communicatie (zie tabel 1).

Zo zal bij de Slikken van Voorne de zuidgrens van het rustgebied worden rechtgetrokken (zie figuur 1). De westelijke begrenzing van het rustgebied Slikken van Voorne bij de punt van het Slufter zal via een nieuwe markering (palenrij en borden) op het strand zichtbaar worden aangegeven. De opstapplaats voor kitesurfen ligt ten westen hiervan. Deze markering zal aansluiten bij de westgrens van het rustgebied Hinderplaat zoals aangegeven met de beboeiing op het water (zie figuur 1). De nieuwe markering zal een paar honderd meter ten westen van de nu aanwezige palenrij liggen. Deze al aanwezige palenrij begrenst het beheergebied van het Zuid-Hollands Landschap en zal dan niet meer gelden als grens van het rustgebied. Ook zal het nu nog voor bevaring opengestelde Gat van Hawk worden toegevoegd aan de rustgebieden, zodat de rustgebieden Hinderplaat en Slikken van Voorne met elkaar verbonden worden.

Via aanvullend onderzoek en monitoring zal de effectiviteit voor het bereiken van de natuurdoelen worden bepaald en geëvalueerd.

Figuur 1.

De nieuwe situatie van de rustgebieden Hinderplaat en Slikken van Voorne tot het evaluatiemoment in 2018; een nieuwe palenrij, iets naar het westen, markeert de grens van het rustgebied op het strand en sluit naadloos aan op de westgrens van het rustgebied Hinderplaat; de zigzaggende zuidgrens van rustgebied Slikken van Voorne is vervangen door een rechte lijn. Het Gat van Hawk is onderdeel van het rustgebied. Opstaplocaties kitesurfen (oranje driehoeken) bij de punt van de Slufter en het strand bij Oostvoorne. Kitesurfers en andere recreanten mogen zich niet in de rustgebieden begeven.

Tabel 1

Maatregelen		betrokkenen
<i>Inrichting</i>	<p><i>Aanpassen begrenzing rustgebied; rechtstrekken grens en betrekken Gat van Hawk.</i></p> <p><i>Palenrij plaatsen in lijn met markering op het water</i></p> <p><i>Strandinrichting; beplanting olifantenpaadjes, toegang parkeerterrein tot strand</i></p> <p><i>Optie dichtheid beboeiing nabij waterlijn</i></p>	<p><i>Gemeente Rotterdam</i></p> <p><i>GZH</i></p> <p><i>ZHL</i></p> <p><i>NKV</i></p> <p><i>RWS</i></p>
<i>Communicatie</i>	<p><i>Voorlichting via websites NKV en kitesurffora</i></p> <p><i>Voorlichting via kitesurfscholen</i></p> <p><i>Aanpassen informatieborden</i></p> <p><i>Begeleiding/voorlichting ter plekke van de opstaplocatie op drukke dagen door locale kiders (via NKV)</i></p>	<p><i>RWS regisseur communicatie</i></p> <p><i>Werkgroep communicatie (gemeenten)</i></p> <p><i>NKV</i></p> <p><i>Vertegenwoordigers kitesurfscholen</i></p>
<i>Handhaving</i>	<p><i>Verschuiving capaciteit handhaving naar Slikken van Voorne.</i></p> <p><i>Bundeling toezicht vanuit diverse wettelijke instrumenten (APV, NB-wet, omgevingsvergunning).</i></p> <p><i>Optimaliseren aanwezigheid naar geschikte dagen kitesurfen (early warning met NKV)</i></p> <p><i>Extra inzet vanuit handhaving voor tellingen van kiders en/of uitwerking van eventuele cameragegenereerde gegevens over kite-activiteiten.</i></p>	<p><i>OZHZ (PZH)</i></p> <p><i>Gemeente Rotterdam</i></p> <p><i>NKV / vertegenwoordiger kiders</i></p>
<i>Regulering</i>	<p><i>Bevriezen aantal vergunningen surfscholen; 6 bij Oostvoorne, geen bij punt Slufter.</i></p> <p><i>Afstemmen voorwaarden in APV en vergunningverlening gemeente Rotterdam in relatie tot Natura2000.</i></p> <p><i>Visie op kitesurfen in de Voordelta (vanuit recreatief oogpunt, veiligheid en natuur, initiatief bij NKV en gemeente)</i></p>	<p><i>Gemeenten Rotterdam en Westvoorne</i></p> <p><i>Recreatieschap Voorne-Putten</i></p> <p><i>NKV / vertegenwoordiger kiders</i></p>
<i>Onderzoek</i>	<p><i>Basismonitoring</i></p> <p><i>Extra Laagwatertellingen (jaarlijks twee tellingen per seizoen in drie seizoenen (voorjaar, najaar en winter) + gerelateerd aan aan-/afwezigheid kiders</i></p> <p><i>Extra Bodemmonsters</i></p> <p><i>Monitoren aantal/percentage betredingen rustgebied</i></p> <p><i>Monitoren gebruiksfuncties</i></p>	<p><i>RWS</i></p> <p><i>OZHZ</i></p> <p><i>Adviesbureau</i></p> <p><i>Gemeenten</i></p>

1.2 Doelstelling van de proef

Gedurende een periode van drie jaar (2015-2017) zal bij de proef 'Slikken van Voorne' het volgende worden onderzocht:

1. De ecologische waarde van het noordelijke deel van de Voordelta als foerageergebied voor steltlopers (ecologisch onderzoek): de draagkracht van het gebied in termen van rust en voedsel.
2. De effecten van kitesurfen op steltlopers, grote stern en visdief in de rustgebieden Slikken van Voorne en Hinderplaat, inclusief het naleefgedrag door voornamelijk kilters maar ook andere potentiële verstoringbronnen van de grenzen van deze rustgebieden.

Door het uitvoeren van de proef krijgen we meer kennis van het gebied en kunnen indien nodig gerichtere maatregelen worden getroffen. Het fungeert daarnaast als mogelijkheid te onderzoeken of en in welke mate recreatie in dit gebied met natuur kan samengaan, specifiek gericht op kitesurfen. Hiermee zet het beheerplan in op de lijn dat daar waar mogelijk gebruik kan plaatsvinden in dit Natura 2000-gebied.

Gedurende de looptijd van de proef wordt ten aanzien van de natuurdoelstellingen geen onomkeerbare situatie gecreëerd. De verwachting is dat als er ongewenste effecten optreden, deze bij wegnemen van de oorzaak ook niet meer aanwezig zijn. Voorwaarde is dat tijdens de proefperiode het huidige gebruik niet intensiveert. Een aantal soorten heeft een negatieve aantalsontwikkeling, maar niet zodanig dat de soorten definitief uit het gebied en de directe omgeving zullen verdwijnen. De proef gaat uit van de bestaande situatie begin 2015. Een T0-situatie zonder aanwezigheid van kitesurfen is niet beschikbaar.

Uit de proef moet blijken of de begrenzing van 300 meter op deze specifieke plek (de opstapplaatsen voor kilters op het zuidelijke Slufterstrand en op het stand bij Oostvoorne) voldoende is voor het garanderen van rust voor de vogels van de Slikken van Voorne en Hinderplaat, naast de maatregelen die worden getroffen om het gebied robuuster te maken. Mocht uit de proef blijken dat voor de garantie van voldoende rust toch een grotere bufferafstand tussen deze opstaplocaties en het rustgebied nodig is of dat voor voldoende voedselbeschikbaarheid een groter rustgebied nodig is, dan wordt gedurende de beheerplanperiode de begrenzing van de rustgebieden Slikken van Voorne en/of Hinderplaat uitgebreid of aangepast via een wijziging van het toegangsbeperkingsbesluit. Dit leidt dan mogelijk alsnog tot sluiten van de opstaplocatie voor kitesurfen.

1.3 Mogelijke uitkomsten

Als de begrenzing van het rustgebied niet volledig wordt gerespecteerd zal er sprake zijn van negatieve gevolgen voor de natuurdoelen. Op basis van de samenhang van verschillende factoren (trendontwikkeling natuurdoelen, voedselbeschikbaarheid, mate van verstoring) zal de significantie van het effect door een ecologisch deskundige worden bepaald.

Het naleefgedrag zal jaarlijks worden getoetst op basis van tellingen. Het naleefgedrag dient echter tenminste 90% te zijn. Bij een percentage lager dan dit zal direct worden bekeken of aanvullende maatregelen nodig zijn.

In tabel 2 zijn de mogelijke uitkomsten van de proef op een rij gezet en de consequentie die daaruit zal volgen.

Tabel 2 Beslistabel

Scenario's	Naleving		Draagkracht		Kitesurfen	
	Slufter	Oostvoorne	Slikken van Voorne	poeltjes	Slufter	Oostvoorne
1	+	+	+	niet van belang	+	+
2	+	+	-	+	-	+
3	+	+	-	-	+	+
4	-	-	niet van belang	niet van belang	-	-
5	-	+	niet van belang	niet van belang	-	+
6	+	-	+	niet van belang	+	-
7	+	-	-	-	+	-
8	?	?	?	?	0	0
	+	= in orde				
	-	= niet in orde				
	+	= kiten kan onder dezelfde voorwaarden worden voortgezet				
	-	= kiten dient te worden stopgezet				
	0	= voorzorgprincipe toepassen> kiten dient te worden stopgezet				
	0	= voorwaarden opnieuw bekijken				

Toelichting	
Scenario 1	Het gebied werkt en beide locaties houden zich aan de regels
Scenario 2	Het gebied werkt niet, beide locaties houden zich aan de regels, poeltjes veelbelovend om draagkracht wel te halen
Scenario 3	Het gebied werkt niet, ook niet als poeltjes erbij zouden komen, beide locaties houden zich aan de regels, kiten is niet de oorzaak, er moet een plan B komen
Scenario 4	Beide locaties houden zich niet aan de regels, kiten moet op beide locaties worden verboden
Scenario 5	Het gebied werkt maar bij de Slufter houden ze zich niet aan de regels
Scenario 6	Het gebied werkt maar bij Oostvoorne houden ze zich niet aan de regels
Scenario 7	Het gebied werkt niet, bij de Slufter houden ze zich wel aan de regels, maar bij Oostvoorne niet, poeltjes zijn niet geschikt
Scenario 8	Er is te veel onduidelijkheid

1.4

Afbakening van de proef

De gemeente Rotterdam is verantwoordelijk voor de ruimtelijke zonering van het nieuwe Maasvlakte-2 strand. Dit is opgenomen in het bestemmingsplan en het APV. In het specifiek aanwijzingsbesluit voor kitesurfen behorend bij het APV heeft het college van BenW aangegeven dat kitesurfen langs het gehele Maasvlakte2-strand mogelijk is in de periode 1/10 tot 1/6. In de zomerperiode (1/6 tot 1/10) is kitesurfen alleen toegestaan op het noordelijke activiteitenstrand. Via informatieborden ter plekke van de strandopgangen zijn de regels kenbaar gemaakt. De gemeente houdt toezicht op de regelgeving vanuit het APV. Het kitesurfen bij de punt van de Slufter wordt echter op dit moment in de zomerperiode in de praktijk gedoogd.

Gemeente Rotterdam is bezig een strandvisie voor het Maasvlakte2-strand op te stellen. Op basis van deze visie zullen de exploitatiemogelijkheden van het strand blijken. De gemeente zal bij het opstellen van de strandvisie aansluiten bij de kaders vanuit de natura2000-regelgeving zoals opgenomen in het nieuwe beheerplan. De gemeente is bevoegd gezag voor de Omgevingswet en verleent in deze vergunning voor de activiteiten op het strand.

Het Havenbedrijf Rotterdam wil de compensatiedoelen voor de aanleg van de Maasvlakte 2 veiligstellen. Tijdens de verkennende gesprekken heeft het havenbedrijf aangegeven stevige afspraken over handhaving essentieel te vinden. Men stelt met oog op de handhaving een sterke regulering van het kitesurfen in de Voordelta via een registratiesysteem voor. In het voorliggende pakket maatregelen gedurende de proef van 3 jaar is echter niet een dergelijk systeem opgenomen voor het kitesurfen in een natuurgebied. Deze optie heeft op dit moment geen draagvlak bij de NKV en vereist meer tijd en onderzoek.

Gebruikers kunnen zelf initiatief nemen om in overleg met de bevoegde overheden gedurende de proef actief te zoeken naar aantrekkelijke alternatieven met minder kans op verstoring van kwetsbare natuurwaarden.

Het studiegebied beperkt zich tot de directe omgeving van de rustgebieden Hinderplaat en Slikken van Voorne binnen de Voordelta. Het aandachtsgebied strekt zich dan ook nog uit tot de Kwade Hoek, vanwege het feit dat daar overtijdende steltlopers ook van de intergetijdgebieden op de Hinderplaat en de Slikken van Voorne gebruik maken als foerageergebied.

Het onderzoek beperkt zich tot het achterhalen van de actuele en de potentiële draagkracht van Hinderplaat, Slikken van Voorne en de nieuw gevormde slikken pal ten westen van de Westplaat en ten zuiden van Maasvlakte2 voor steltlopers, uitgedrukt in voedselbeschikbaarheid en actuele bij laag- en hoogwater voorkomende aantallen. Voor tellingen van hoogwatervluchtplaatsen op Slikken van Voorne en Kwade Hoek wordt gebruik gemaakt van reguliere monitoringsgegevens, terwijl ook reguliere laagwatertellingen van Hinderplaat en Westplaat (binnen Slikken van Voorne) kunnen worden gebruikt (tellingen vanuit vliegtuig door Delta Project Management).

Een afbakening in de tijd wordt ingegeven door de wens begin 2018 op basis van een gedegen evaluatie uitspraken te kunnen doen over de toekomst van het kitesurfen vanaf de stranden bij de Punt van de Slufter en Oostvoorne. Dit betekent dat er gedurende drie seizoenen veldwerk gedaan kan worden, waarbij het eindrapport als een soort van groeidocument per seizoen een stapje completer wordt gemaakt.

2 Opzet van het onderzoek

2.1 Onderzoeksvragen

Om na te gaan of de nieuwe maatregelen (zie tabel 1) inderdaad leiden tot doelbereik en om kennisleemtes in te vullen, wordt gedurende de proef een onderzoek uitgevoerd dat antwoord beoogt te geven op de volgende vragen:

1. Wat zijn de potenties voor steltlopers van de nieuw in ontwikkeling zijnde slikplaten ten westen van het huidige rustgebied; potenties beschrijven aan de hand van enerzijds voedselbeschikbaarheid in de bodem in combinatie met droogvalduur en van daadwerkelijk steltloperbezoek (in afhankelijkheid van aan- of afwezigheid van kitesurfers);
2. Wat is de actuele en de potentiële betekenis van de Slikken van Voorne als foeragegebied en als hoogwatervluchtplaats voor steltlopers in relatie met (potentiële) verstoringsbronnen;
 - Wat is de voedselsituatie jaarrond op de slikplaten (intergetijdegebied) van de Slikken van Voorne en hoe kan die worden vertaald in de draagkracht van het gebied voor de bedreigde soorten steltlopers;
 - Hoe verhouden de aantallen steltlopers die tijdens de standaard monitoring op de hoogwatervluchtplaatsen van de Slikken van Voorne (en van de nabij gelegen Kwade Hoek) worden geteld zich tot de geschatte draagkracht (onder 1) van de slikplaten;
 - Wat voor aantallen steltlopers bevinden zich bij laag water op de slikplaten van de Slikken van Voorne (met name de Westplaat) en hoe verhouden die aantallen zich tot de gelijktijdige aan- of afwezigheid van potentiële verstoringsbronnen (zowel kitesurfers aan zuid- en westzijde als mogelijk ook (illegale) fietsers en wandelaars met (eveneens illegale) loslopende honden aan de noord- en oostzijde);
3. Wat is in de nieuw voorgestelde situatie het nalevingsgedrag bij de kitesurfers, zowel de individuele opstappers bij het slufferstrand als de kitescholen en individuele kitters vanaf het strand bij Oostvoorne;

Tevens zal worden gekeken, op basis van de reguliere morfologische monitoring, wat de ontwikkelingen zijn op het gebied van aanzanding en erosie, teneinde permanent na te blijven gaan of en hoe geschikt de gebieden zijn, worden of blijven voor zowel kitesurfen als (in potentie) voor (foeragerende) steltlopers.

- ### 2.2 Onderzoek naar de ecologische waarde voor steltlopers van de nieuw tot ontwikkeling komende slikplaten ten westen van de Westplaat.
- Luchtfoto's, lodingen en directe veldwaarnemingen laten zien dat de Voordelta in zijn algemeenheid een morfologisch zeer dynamisch gebied is, waarin een duidelijke 'verlandingsuccessie' optreedt. Bestaande platen lopen langzaam maar zeker in de richting van het land en in het westen ontstaan steeds weer nieuwe ondieptes, zowel intergetijdegebied als nieuwe, meer permanent droogvallende zandplaten. Zo is er inmiddels ten westen van de rustgebieden Slikken van Voorne (inclusief Westplaat) en Hinderplaat, tegen de zuidkant van de (2e) Maasvlakte, nieuw areaal aan slikplaten aan het ontstaan dat er, op het oog, geschikt uitziet als foeragegebied voor steltlopers. Dit areaal ligt middenin het geprefereerde gebied van de kitesurfers.

De meest directe mogelijkheid om, in onafhankelijkheid van het mogelijke gebrek aan voldoende rust, na te gaan of deze nieuw ontstane slikplaten inderdaad ge-

schikte foerageergronden vormen voor steltlopers is om ook hier in de periode half juli tot en met half augustus gedurende elk van de drie jaar tussen 2015 en 2017 op een raai van hoog naar laag op 5 punten bodemfaunabemonsteringen uit te voeren, gericht op de voor steltlopers relevante groepen (wormen, schelpdieren, grotere crustaceeën). Door een vergelijkbare bemonsteringsmethode te hanteren als voor de raai op de Westplaat binnen het rustgebied verder Slikken van Voorne is het mogelijk om ook hier een index voor de draagkracht per oppervlakte-eenheid te berekenen en die te vergelijken met die van het rustgebied.

Daarnaast kan ook hier nog gekeken worden naar de aantrekkelijkheid van deze nieuw gevormde slikplaten voor steltlopers door ook hier bij laagwater tellingen uit te voeren van vogels bij aanwezigheid en bij afwezigheid van kitesurfers op en bij de opstapplaats slufferstrand zuid. Ook voor de slikplaten ten westen van het rustgebied en pal ten zuiden van het slufferstrand wordt gestreefd naar minimaal een laagwatertelling per seizoen (najaar, winter, voorjaar) bij afwezigheid van kitesurfers en een bij aanwezigheid van kitesurfers voor de periode 2015 tot en met 2017. Om voldoende zekerheid te verkrijgen over de afwezigheid dan wel aanwezigheid van kitesurfers bij de uit te voeren laagwatertellingen zal de planning van de tellingen in overleg met de kitesurfers gebeuren.

2.3 Onderzoek naar de actuele en potentiële ecologische waarde van de Slikken van Voorne voor steltlopers

Om in ieder geval een globale indruk te verkrijgen van zowel de actuele als de potentiële betekenis van de Slikken van Voorne voor steltlopers is het nodig om in de periode tussen half juli en half augustus (dus aan het einde van het groeiseizoen van de bodemfauna en voorafgaande aan de piek van de najaarstrek van steltlopers) een schatting te kunnen maken van de hoeveelheid aanwezig voedsel in het gebied voor een selectie van de meest bedreigde soorten steltlopers. Deze maat is te beschouwen als een indicatie voor de draagkracht van een gebied, die op zijn beurt bepaald wordt door de dichtheden van de diverse bodemfaunasoorten (wormen, schelpdieren, crustaceeën etc.) die in of op de slikplaten leven in combinatie met de droogvalduur. Daarnaast worden zowel de samenstelling van de bodemfauna als de benutbaarheid ervan voor verschillende soorten steltlopers beïnvloed door de sedimentsamenstelling (lutumgehalte, korrelgrootte, etc.). Het voorstel is dan ook om op de Westplaat (op het intergetijdegebied van de Slikken van Voorne) in de periode half juli tot en met half augustus gedurende drie opeenvolgende jaren een vaste raai van hoog naar laag van vijf punten te bemonsteren op voor wadvogels relevante bodemfaunagroepen (wormen, schelpdieren en grotere crustaceeën) gedurende de jaren 2015 tot en met 2017. Op basis van deze jaarlijkse indices voor de hoeveelheden bodemfauna is een indruk te geven van de gemiddelde (steltloper)soort-specifieke draagkracht van het gehele (rust)gebied.

Of de draagkracht op basis van de voedselbeschikbaarheid ook volledig benut kan worden is, behalve van die voedselbeschikbaarheid ook afhankelijk van rust in zowel het foerageergebied zelf als op de, bij voorkeur niet al te veraf gelegen, hoogwatervluchtplaats(en).

Hoogwatervluchtplaatsen van steltlopers die, geheel of gedeeltelijk, voor hun voedselvoorziening afhankelijk zijn van de Slikken van Voorne (inclusief Westplaat) bevinden zich zowel op de Slikken van Voorne zelf (op de hoogst gelegen delen die ook bij vloed droog blijven) als op de Kwade Hoek (verder zuidwaarts gelegen op de kop van Goeree). Deze hoogwatervluchtplaatsen (hvp's) worden in het kader van de reguliere monitoring maandelijks geteld, bij de Westplaat tijdens opkomend water en bij Kwade Hoek tijdens laag water (omdat de hvp zelf daar door hoge kwelderve-

getatie moeilijk telbaar is; mond. med. Rob Strucker, Delta Project Management). Hinderplaat en ook Westplaat worden sinds kort ook maandelijks bij laagwater geteld op (o.a.) steltlopers vanuit het vliegtuig (mond. med. Rob Strucker, Delta Project Management).

Om na te gaan of de draagkracht voor wat betreft voedselbeschikbaarheid op de slikplaten van de Slikken van Voorne al of niet 'volledig' benut wordt door steltlopers is een eerste check om na te gaan of de op basis van de uit te voeren bemonsteringen in de periode half juli tot en met half augustus geschatte dichtheden aan voedsel correleren met de op de hvp's getelde aantallen steltlopers. Hierbij dient te worden bedacht dat (mogelijkerwijs) een deel van de op de Kwade Hoek overtuigende vogels niet bij laag water naar de Slikken van Voorne gaat, maar ofwel meer lokaal foerageert, ofwel slikplaten in de Oosterschelde bezoekt.

2.4 Onderzoek naar de effecten van kitesurfen (inclusief het nalevingsgedrag) op de natuurwaarden.

Indicaties van mogelijke effecten van verstoring door recreatie in het algemeen en kitesurfen in het bijzonder kunnen worden verkregen door vergelijking van tellingen op de Slikken van Voorne bij laag water in zowel aanwezigheid van kitesurfers als in afwezigheid hiervan. Ook alleen al de vergelijking van dichtheden aan foeragerende steltlopers bij laag water in gebieden met vergelijkbare voedselbeschikbaarheid en verschillende afstanden tot de zones met activiteit van kitters (of andere recreanten) kan hierover opheldering geven.

Op de Westplaat zowel als op de poeltjes ten westen van het rustgebied worden gedurende de driejarige proefperiode twee laagwatertellingen per seizoen (respectievelijk half juli-half november: najaar, half november-half maart: winter en half maart-half mei: voorjaar) uitgevoerd, waarbij er naar gestreefd wordt om (in overleg met de kitters zelf en in afstemming met de weersverwachtingen) steeds per seizoen een telling zonder kitters bij het Slufterstrand en een telling met kitters bij het Slufterstrand te houden.

Of verstoring ook optreedt dan wel op kan treden op de hvp('s) van de Slikken van Voorne, kan eveneens nagegaan worden door middel van vergelijking van aantallen op de hvp tijdens de aanwezigheid van kitters / recreanten met die tijdens de afwezigheid ervan.

Het onderzoek naar nalevingsgedrag wordt opgezet door de handhavers van de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid in nauwe samenwerking met de kitesurfers van de Nederlandse Kitesurf Vereniging (NKV) en de kitesurfscholen van Oostvoorne. Het is de bedoeling dat uit dit onderzoek een zo kwantitatief mogelijk beeld naar voren komt van de mate waarin de nieuwe situatie leidt tot een betere naleving van het betredingsverbod van de rustgebieden Slikken van Voorne (inclusief Westplaat en Gat van Hawk) en Hinderplaat dan wat er gedurende de eerste beheerplanperiode mogelijk bleek. De hiervoor noodzakelijke vergelijking kan worden gemaakt door de gegevens uit de uitgebreide handavingsrapporten die er zijn gemaakt van de huidige situatie te vergelijken met die voor de nieuwe situatie verzameld gaan worden.

Op de dagen dat de handhavers onder supervisie van de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid toezicht en handhaving uitoefenen bij de Slikken van Voorne en/of bij het slufferstrand houden ze gedurende het toezicht systematisch bij hoeveel kitesurfers er in totaal aanwezig zijn en hoeveel daarvan zich niet aan de regels houden en zich wederrechtelijk binnen het rustgebied begeven. Wanneer dergelijke overtredders worden aangehouden om ze te verbaliseren, dan stopt deze registratie. Het is belangrijk dat zowel de totale aantallen kitesurfers als de aantallen overtredders per

eenheid van tijd worden geregistreerd om de waarnemingen van verschillende dagen onderling te kunnen vergelijken. Deze registraties door de handhavers vinden op alle surveilleerdagen rond Slikken van Voorne en slufsterstrand plaats, maar in ieder geval minimaal 2 keer per maand in de periode half maart tot half mei en in de periode half juli tot en met half november. Het ligt voor de hand dat er vooral gesurveilleerd zal worden op momenten / dagen dat er veel activiteit onder de kite-surfers mag worden verwacht. Dit betekent dat de te verzamelen gegevens niet representatief zullen zijn voor de gemiddelde situatie, maar wel voor de situaties waarin de meeste verstoring mag worden verwacht. Het ligt voor de hand om voor het van tevoren inschatten van de drukste dagen gebruik te maken van het aanbod van de Nederlandse Kitesurf Vereniging om melding te doen van de op het slufsterstrand en/of de Slikken van Voorne te verwachten drukte.

3 Organisatie van de proef

3.1 Werkwijze

De proef is een gezamenlijke inspanning van diverse betrokken partijen die staan vermeld in tabel 1. Sterker nog, de gezamenlijkheid is een belangrijke voorwaarde voor het uitvoeren van de proef. Daarom worden de uitgangspunten van de proef en ieders verantwoordelijkheid en bijdrage (financieel en organisatorisch) nader overeengekomen, voordat de uitvoering van de tweede beheerplanperiode start (voorjaar 2015).

Tijdens de uitvoeringsfase van het beheerplan zal Rijkswaterstaat als voortouwnemer de coördinatie over de diverse aspecten van de proef voeren. Direct betrokken partijen zijn; de beheerders in het gebied (gemeenten, GZH, het Zuid-Hollands landschap, Rijkswaterstaat), regisseur handhaving, regisseur communicatie, ecologisch deskundige en regiovertegenwoordiger NKV/kitesurfers. Jaarlijks zal het bevoegd gezag en het MOV via de reguliere voortgangsrapportage over de proef worden geïnformeerd.

Om de proef in het voorjaar van 2015 operationeel te hebben, is het noodzakelijk tijdig de voorbereidingen ten aanzien van de inrichtingsmaatregelen, monitoring en communicatiemiddelen te starten. Rijkswaterstaat neemt het initiatief voor een plan van aanpak. In dit projectplan zullen de maatregelen, het onderzoek en de evaluatie gezamenlijk concreet worden uitgewerkt.

De precieze werkwijze van het inhoudelijke onderzoek wordt overgelaten aan de opdrachtnemende partij. Wel is het zaak dat daarbij rekening wordt gehouden met de volgende uitgangspunten:

- In de voor steltlopers belangrijkste perioden (half juli - half november en half maart - half mei) worden de aantallen kitesurfers en overtreders op geschikte kitesurfdagen geregistreerd
- In deze perioden vinden ook vogeltellingen plaats – waarbij ook wordt geteld op dagen dat er geen kitesurfers actief zijn zodat er een vergelijking kan worden gemaakt
- In de nazomer wordt in de jaren 2015 tot en met 2017 op een representatieve raai (van hoog naar laag) met 5 monsterpunten de bodemfauna bemonsterd binnen het rustgebied (Westplaat) en op de slikken ten westen van het rustgebied en ten zuiden van het slufferstrand. Begin 2018 dient dan gerapporteerd en geëvalueerd te worden.

Aan het einde van het eerste veldseizoen wordt gerapporteerd in een format dat al dienst kan doen voor de eindrapportage. Aan het einde van ieder volgend veldseizoen worden de nieuw verzamelde gegevens hierin verwerkt en zo komt de eindrapportage als een groeidocument na ieder veldseizoen een stapje dichterbij. In dit format wordt al van meet af aan toegewerkt naar een rapportage die het mogelijk maakt om snel inzicht te verkrijgen in de betekenis van de verzamelde gegevens voor de vraagstelling van het onderzoek, zodat de resultaten onmiddellijk in te zetten zijn voor de evaluatie van de zinvolheid en de effectiviteit van de voorgestelde maatregelen rond de rustgebieden.

4 Referenties

LNV 2008. Aanwijzingsbesluit Natura 2000 Voordelta. Directie Regionale Zaken, DRZO/2008-113.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu 2014. Natura 2000 Ontwerpbeheerplan Voordelta. Periode 2015-2021.

Royal HaskoningDHV 2013. Evaluatie Natura 2000-beheerplan Voordelta 2008-2014. Royal HaskoningDHV in opdracht van Rijkswaterstaat Zee en Delta.

Royal HaskoningDHV 2014. Gebruikstoets Voordelta. Tweede Beheerplan Voordelta.

Verbeek R.G. & K.L. Krijgsveld 2013. Kitesurfen in de Delta en verstoring van vogels en zeehonden. Onderbouwing van locaties waar kitesurfen via het beheerplan kan worden toegestaan. Bureau Waardenburg b.v., Culemborg.